

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 47 Volume: 9 Issue: 47

Aralık 2016

December 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

AİLE İÇİ ŞİDDETİN TEMEL DEĞİŞKENLERİNİN VE ŞİDDETE TANIKLIK ETMENİN ÇOCUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN "CAM KIRIKLARI PARKI" ROMANI ÜZERİNDEN İNCELENMESİ VE EDEBİ ESERLERİN SOSYAL HİZMET EĞİTİM MÜFREDATLARINDA KULLANIMI
EXAMINATION OF BASIC VARIABLES OF DOMESTIC VIOLENCE AND THE IMPACTS OF WITNESSING THE VIOLENCE UPON CHILDREN BY MEANS OF THE NOVEL NAMED "BROKEN GLASS PARK" AND USAGE OF LITERARY WORKS IN THE CURRICULUMS OF SOCIAL WORK EDUCATION

Ural NADIR*

Öz

Edebiyat Sosyolojisi 20. Yüzyılın ikinci yarısından bu yana Türkiye’de gelişim kaydetmektedir. Sanat eserlerinin sosyal hizmet eğitiminde bilinçli ve sistematik bir kullanımının sosyal ilişkilerdeki duygu düşünce ve eylemlerin anlaşılmasında ve sosyal hizmet öğrencileri ve uzmanlarının duyarlılıklarını arttırmada nemli bir yeri olduğu açıktır. Bu çalışmanın amacı sosyal bilim / sosyal hizmet penceresinden Alina Bronsky’nin Cam Kırıkları Parkı romanını ele alarak aile içi şiddetin temel değişkenleri ve aile içi şiddetin kadına ve çocuğa etkileri bağlamında romanda yaşanan olayların değerlendirilmesinin yapılmasıdır. Romanın analizinde nitel araştırmaların bir yöntemi olarak içerik analizi kullanılmıştır. Roman aile içi şiddet ve şiddetin çocuklara olan etkileri konusunda neredeyse bir ders kitabı niteliğinde anlatılarla doludur. Bu pencereden bakıldığında bu ve benzeri eserlerin bu araştırmada görüldüğü gibi bir sosyal bilimci gözünden analiz edilmesi oldukça önemlidir. Yine böylesi eserler sosyal bilimlerin her alanında eğitim müfredatları içerisine yedirilerek kullanımı eğitimin etkinliğini büyük ölçüde arttıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Aile İçi Şiddet, Edebiyat Sosyolojisi, Sosyal Hizmet, Sosyal hizmet Eğitimi.

Abstract

Sociology of literature has been improving in Turkey as well since the second half of 20th century. Conscious and systematic usage of artworks plays an important role in understanding the emotions, opinions and actions within social relationships and in increasing the sensitiveness of social work students and experts. The aim of this study is to evaluate the events occur in the novel within the scope of basic variables of domestic violence and the effects of domestic violence (especially witnessing the spousal violence) upon children by tackling Alina Bronsky's novel named Broken Glass Park from the point of social science / social work. Content analysis has been used in the analysis of the novel as a method of qualitative researches. There are full of useful citations in the novel on domestic violence and on the effects of violence upon children. From this point of view, it is very significant to analyze this kind of written works from the perspective of a social scientist similar to this study. Using such written works within curriculums in all fields of social science, will increase the efficiency of education to a great extent.

Keywords: Domestic Violence, Sociology of Literature, Social Work, Social Work Education.

1. Giriş

Edebi eserler çoğunlukla yazıldıkları dönemin etkisindedirler ve gerek yazıldıkları dönemdeki olaylardan gerekse de yazarın bireysel tarihçesinden derinlemesine etkilenirler. Edebiyat sosyolojisi edebiyat ve toplumsal sorunlar arasındaki ilişkiyi inceleyen, toplumsal sorunların edebi eserlerdeki yansımalarına bakan sosyolojinin alt alanlarından bir tanesidir. Alver (2015) "Yazar, metin, okur kitlesi, yazar kuşakları, yayıncılık, okuma sorunu ve okuma nedenleri yahut sonuçları gibi meselelerin oluşturduğu önemli, sürekli ve vazgeçilemez bir ilişki ağını temsil eden edebiyat ilişkileri, edebiyat sosyolojisinin mecrasını belirlemektedir" demekte ve edebiyat sosyolojisinin sadece metinle sınırlı kalmadığını ifade etmektedir. Yine Alver (2015) edebiyat sosyolojisine 20. Yüzyılın ikinci yarısından bu yana ülkemizde üç ana akım yazarın katkı verdiğini ifade etmektedir. Bunlar edebiyatçılar, sosyal bilimciler ve eleştirmenler ile sosyologlardır.

Aile içi şiddet tüm dünyada önemli bir toplumsal sorun olarak görülmekte ve yine hemen her kültür bu sorunla mücadele etmek için birçok araç geliştirmekte ve önlemler almaya çalışmaktadır. Özellikle kadına yönelik şiddetin bütünüyle ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmaların yapılması, şiddetten etkilenen tüm bireylerin korunması ve rehabilitasyonunun sağlanması başlı başına sosyal hizmetin bir konusudur.

Goldstein (2002) ve Hardy (2005) kurgusal anlatıların sosyal ilişkilerin temelindeki duyguların, düşüncelerin ve eylemlerin anlaşılmasında önemli bir yeri olduğunu ifade etmektedir. Yine Sosyal Hizmet Okulları Birliği (CSWE) (2008) sosyal hizmet eğitiminde sanattan yararlanmanın önemini vurgulamıştır

*Dr.Psk., Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, uralnadir@baskent.edu.tr

Turner (1991) sanat eserlerinin sosyal hizmet bakışı ile ele alınarak değerlendirilmesinin sosyal hizmet uzmanlarının duyarlılığını arttıracığını ve “yaratıcı bir anlayış” geliştireceğini ifade etmiştir (akt. Andrews, 2012).

Andrews (2012) Charles Dickens’ın eserlerini sosyal hizmet bakış açısı ile incelemiş ve Charles Dickens’ı 200 yıl öncenin en iyi sosyal hizmet uzmanlarından birisi olarak değerlendirmiştir. Andrews’a göre (2012) Dickens romanlarında tekrar ve tekrar insan onuruna, sosyal adalete, insan ilişkilerinin değerine vurgu yapmakta ve bizlerin dikkatini bir sosyal hizmet uzmanı gibi buralara çekmektedir. Tüm sosyal hizmet akademisyenleri ve öğrencileri Charles Dickens’ın hayatını ve eserlerini hem bir sosyal hizmet bakışı ile değerlendirmeli hem de yazarın eseri ve yaşamı arasındaki ilişki çerçevesinde ele almalıdır (Andrews, 2012).

Erol (2016) bir sanat eserini anlamanın üç boyutunu yapıtı düşünsel olarak anlamak (yapıtın okuyucuya sunduğu yaşantı ve eylem olanaklarını fark ederek okuyucuya sunulan değerler bilgisini almak), yapıttaki yenilik yönünü –“evrensel kurduğu ilişkiyi- fark etmek ve ilk aşamada anlaşılmaya çalışılan yaşantı ve eylemler ile değerleri sorgulamak olarak ifade etmektedir. Bir sanat eserinin böylesi bir anlama çabası ile ele alınması özellikle sosyal sorunlar bağlamında bir sosyal bilim öğrencisine çok büyük bir öğrenme fırsatı sunmaktadır. Bu araştırmada da Cam Kırıkları Parkı romanı (Orijinal adı: Scherbenpark) bir sosyal bilimci gözüyle analiz edilecek ve değerlendirmeler sosyal hizmet bakış açısı ile aktarılacaktır. Yine bu araştırmanın amaçlarından bir tanesi eser ve toplumsal sorunlar arasındaki ilişkiyi ortaya koyarken diğer yandan bu tür eserlerin sosyal hizmet eğitimi (veya tüm sosyal bilimlerin eğitimi) açısından önemini ortaya koymak ve eğitim müfredatları içerisinde edebiyat ve sanatın olmazsa olmazlığını vurgulamaktır.

Eyigün (2015) Cam Kırıkları Parkı romanı üzerinden “sosyolojik eleştiri kuramı” ile bir değerlendirme yapmıştır. Eyigün yaptığı çalışmanın amacını “kadına yönelik şiddetin çocuklar üzerindeki etkisi konusu, başta edebiyat kamuoyu olmak üzere toplumun, sivil toplum kuruluşlarının ve akademisyenlerin duyarlılığının artırılması” olarak ifade etmiştir. Oysa bu çalışmada Cam Kırıkları Parkı İçerik Analizi yöntemi ile analiz edilecektir. Burada eserin önceki bölümlerde ele alındığı gibi analiz edilmesi ve anlaşılması (Erol, 2016), sosyal hizmet uygulamaları açısından değerlendirilmesi ve bu ve buna benzer eserlerin sosyal hizmet eğitiminde kullanılması açısından öncülük edilmesi amaçlanmaktadır.

1.1. Cam Kırıkları Parkı

Alina Bronsky tarafından 2008 yılında yazılan ve Ingeborg Bachmann ödülü adaylığı bulunan Cam Kırıkları Parkı romanı Almanya’da geçmektedir. Kitap hemen ilk satırları ile birlikte merak uyandıracak bir biçimde başlar:

“Bazen bizim mahallede hala doğru dürüst hayalleri olan tek insanın ben olduğumu düşünüyorum. Benim iki hayalim var ve bunlar için utanmam gerekmiyor. Vadim’i öldürmek istiyorum. Bir de annem ile ilgili bir kitap yazmak istiyorum. Kitabın adını da buldum: “En büyük ve zeki kızını dinleseydi hala hayatta olacak kızıl saçlı aptal bir kadının öyküsü” (s:1)

Romanda Sasha anlatıcı kişidir. Bir yandan başından bugüne kadar geçenleri anlatırken diğer yandan da hayat devam etmekte ve okuyucu 17 yaşındaki Sasha’nın gözünden yaşananları görmektedir.

Sasha’nın annesi Marina, Vadim ile evlidir. Maria ve Vadim’in bu evlilikten bir oğlu ve bir kızı vardır (Anlatı sırasında Anton ilkokul yaşlarında, Alissa ise dört yaş civarındadır). Sasha ise Marina’nın eski sevgilisinden evlilik dışı dünyaya gelmiş bir çocuktur. Rusya’da yaşayan çift Almanya’nın birleşmesi ile birlikte Almanya’ya göç etmiştir ve burada bir varoшта birçok göçmen ailesi ile birlikte yaşamaktadırlar. Vadim eski bir ordu mensubudur ve ailesine şiddet uygulamaktan çekinmemektedir. Marina ise sanata düşkün tiyatrocu, iki farklı müzik aleti çalabilen, şarkılar söyleyen, çevresince oldukça sevilen bir kadındır. Fakat bu şiddeti bitirmek için bir şey yapmamaktadır.

Vadim bir gün Anton’a kemer ile vurmak istediğinde araya Sasha girer ve kemer Sasha’ya gelir. Bunun üzerine Marina Vadim’i evden kovar ve boşanırlar. Bundan bir süre sonra (romanda net bir zaman belirtilmese de bu sürede Marina Harry ile tanışmış ve yeni bir ilişki başlamıştır) Vadim eve gelir ve Marina ve Harry’yi çocukları gözü önünde öldürür. Sonrasında ise teslim olur.

Sasha ve kardeşleri her ne kadar başta bir sosyal hizmet kurumuna yerleştirilseler de kısa bir süre sonra Rusya’dan gelen Vadim’in kuzeni Maria çocukları kurumdan alır ve kendi çocukları gibi evde bakmaya başlar. Artık dört kişilik bir ailedirler.

Sasha’yı hayata bağlayan iki hayal vardır; Annesi ile ilgili bir kitap yazmak ve Vadim’i öldürmek. Roman boyunca özellikle Vadim’i öldürmek için planlar yapar Sasha. Bu süreçte Sasha Vadim ile ilgili bir haber nedeni ile Gazeteci olan Volker ve oğlu Felix ile tanışır. Onlarla birkaç gün birlikte geçiren Sasha her ikisi ile de yakınlaşır. Sonrasında eve dönen Sasha yeni arkadaşlıklar kurmaya başlar. Bu arkadaşlıklarda Sasha’yı çeşitli riskli davranışlara da götürür. Fakat hep bir ötekileştirmeye maruz kalır. Bunun sebebi de üvey babasının annesini öldürmüş olmasıdır. Sasha ve ailesi yaşadıkları yerde istenmemektedirler.

Romanın sonunda Sasha, Vadim'in kendisini öldürdüğünü öğrenir. Büyük bir öfke nöbeti geçiren Sasha yaralanıp bayılana kadar başta yaşadıkları bina olmak üzere çevresini taş yağmuruna tutar. Roman Sasha'nın iyileşmesi ve evi terki ile son bulur. Sasha annesi ile güzel zamanlar geçirdiği ve en sevdiği şehir olan Prag'a gidecektir.

1.2. Alina Bronsky

Alina Bronsky (Yazarın kullandığı müstear isimdir) 1978 yılında Yekaterinburg, Rusya'da doğmuştur. Gençliğinde ailesi ile birlikte Almanya'ya göç eden Bronsky burada göçmen ailelerin yaşadığı birçok sorunu yaşayarak öğrenir. Daha 20 yaşındayken evlenir ve hemen bir çocuk sahibi olur. Daha sonra eşinden boşanan Bronsky şu anda erkek arkadaşı ve 3 çocuğu ile birlikte yaşamını sürdürmektedir (Wikipedia, 2016).

Alina Bronsky ile Cam Kırıkları Parkı romanının yazdıktan ve Almanya'da hatırı sayılır bir ün elde ettikten sonra yapılan röportajlarda kendisine en fazla sorulan soru Sasha ile ilişkisi olmuştur. Bronsky röportajlarında bunu biraz üstü kapalı anlatmıştır. Ne Sasha'nın tamamen kendisi olduğunu söylemiş, ne de Sasha ile ilgisi olmadığını ifade etmiştir. Eyigün (2015) Pahl'dan (2009) aktardığına göre bir röportajında ise Alina Bronsky romanda kendisinden izler olduğunu ve Sasha'ya da hayranlık beslediğini ifade eder.

2. Yöntem

Araştırma nitel bir araştırma olarak kurgulanmış ve içerik analiz yöntemi kullanılmıştır. Neuman (2010) içerik analizini bir metin içi içeriği toplama ve analiz etme tekniği olarak ifade etmiştir. Neuman'a göre (2010) içerik analizi üç farklı tür durumda işe yarar. İlk olarak büyük hacimli eserlerin incelenmesinde, ikinci olarak metne belli bir mesafeden yaklaşılmasının gerekli görüldüğü durumlarda ve üçüncü olarak da bir metnin içerisinde üstünkörü gözlemlerle fark edilmesi zor olan içeriğin ortaya çıkartılması istendiğinde. Bir metnin yazarı her zaman içerikteki her şeyi belli bir amaç ve belli bir düzende içeriğe eklememiş olabilir. Fakat bir araştırmacı kendi bakış açısı çerçevesinde bu analizi yaptığında ortaya ilk okumada fark edilmeyen bir çok tema ortaya çıkacaktır. İçerik analizi incelenen eserin farklı bir gözle okunmasını, incelenmesini ve sıradan bir okumada yakalanamayacak mesajların ortaya konmasını sağlar (Neuman, 2010).

Bu araştırmada da Alina Bronky'nin Cam Kırıkları Parkı romanı kadına yönelik aile içi şiddetin, şiddetin temel değişkenleri ve özellikle şiddetin çocuklar üzerindeki etkisi açısından bir içerik analizine tabi tutulmuştur. Analiz için Cam Kırıkları Parkı romanının İthaki Yayınları tarafından 2013 yılında 1. Baskısı yayımlanan Çiğdem Güler çevirisi kullanılmıştır. Roman öncelikle normal bir okuyucu gözü ile okunmuştur. Bu okumada kimi temel temalar belirmiş ikinci seferde de temaların kodlanmasına geçilmiştir. Kodlamadan sonra öne çıkan temalar sınıflandırılmış ve literatür eşliğinde yorumlanmıştır.

3. Analiz

3. 1. Kadına Yönelik Şiddetin Temel Değişkenleri Açısından Cam Kırıkları Parkı Romanının Değerlendirilmesi

Kadına yönelik şiddete ilişkin temel değişkenler açısından roman karakterleri analiz edildiğinde dört ana tema karşımıza çıkmaktadır. Bunlar göçmenlik ve bağlantılı olarak yoksulluk, kadının eğitim düzeyi, öğrenilmiş şiddet ve erkeğin mükemmeliyetçiliğidir.

Göçmenlik ve Yoksulluk: Aile içi şiddet her ne kadar tüm ülkelerde önemli bir toplumsal sorun olarak ele alınsa da özellikle göçmenler arasında çok daha yaygın ve çözümü zor bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç aileler ve aile bireyleri açısından başlı başına zorlu bir yaşam olayıdır. Göçün hemen ardında yeni gidilen yere uyum sağlamak, burada bir iş sahibi olmak ve aileyi geçindirmek çok kolay bir şey değildir. Yine bununla birlikte göçmenlerin genellikle şehir merkezlerinde değil, şehrin kenar mahallelerinde ve kendileri gibi göçmen ailelerle yaşamlarını sürdürdükleri görülmekte ve bunun da özellikle kültürel olarak eski vatanın kodlarını sürdürmeleri sonucunu doğurduğu bilinmektedir. Yine göçmenlik ve aile içi şiddetin dinamikleri birlikte ele alındığında göçle yer değiştiren ailelerdeki sosyal izolasyon da dikkate alınmalıdır. Genellikle bu aileler gittikleri yerde yalnızdırlar. Her ne kadar kendileri gibi göçmen ailelerle birlikte yaşasalar da geniş aile açısından neredeyse hiçbir bağları ve destekleri bulunmamaktadır. Bu yalnızlık kadınların şiddet anlarında aldıkları kararları da etkilemekte, çoğu göçmen kadın çaresizlikten yasal hiçbir şey yapamadan şiddet altında yaşamaya devam etmektedir.

Cam Kırıkları Parkı Romanında da durum benzer biçimde cereyan etmektedir. Aile Rusya'dan Almanya'ya göçmüştür. Ailenin Almanya'da başka hiçbir akrabası bulunmamaktadır. Ailenin yaşadığı bölgeye bakıldığında Frankfurt kenti civarında göçmenlerin yaşadığı bir kenar mahalle olduğu görülmektedir. Yine bununla birlikte yaşanan yerde ciddi bir suç potansiyeli, yoksulluk ve uyuşturucu kullanımı gibi birçok risk faktörü bir arada bulunmaktadır. Sasha hemen romanın başlarında arkadaşları ile ilişkilerinden bahsederken yaşadıkları yoksulluğa ve bu yoksulluk nedeni ile arkadaşlarını eve davet edemediğine de vurgu yapmaktadır (Bronsky, 2012; s: 5 - 8)

Vadim göçten sonra Almanya'da dikiş tutturabilmiş birisi değildir. Vadim Almanya'da daha çok günübürlük işlerle uğraşmakta, dil sorunu yaşamakta ve genellikle vaktini evde geçirmektedir. Bu eşi Marina'nın yaşamından oldukça farklıdır. Marina tiyatrolarda oyunculuk yapmakta, kendisi bağımsız bir biçimde sosyalleşebilmekte bu da Vadim'i çıldırtmaktadır.

"... (Marina) saatlerce onu (Vadim'i) dinlemek yerine beyinsiz yazarların saçma sapan kitaplarını okuyor, Vadim'in ayakkabılarını cilalamak yerine oğluna satranç oynamayı öğretiyor. Adam gibi yemek yapmak yerine hem telefonla konuşuyor hem de edepsizce gülüyor. Vadim yine nezleden ölürlenona çay yapıp limon sıkıyor ama bunu yaparken şarkı söylüyor. Anki hiçbir ey yokmuş gibi!

Tiyatro oynuyor, alkış alıyor, gazetelerde resmi çıkıyor, sokakta onunla konuşuyorlar ve telefon giderek daha çok çalışıyor. Telefonlar hep ona, sadece ona, kimse Vadim ile konuşmak istemiyor.

Öyle olduğunda ise hep aynı konu oluyor: "Eşiniz", "Marina'n", "Yine Sizinkiyle" (s: 35)

Tüm bunların yanında Marina hiçbir zaman Vadim'in istediği gibi bir kadın olmuyor. Ev işleri ile ilgilenmiyor, Çocukların ütülerini aksatıyor. Vadim ise tüm bunları Marina ile tartıştığında Marina hiçbir biçimde kendisine söylenenleri umursamıyor. Sadece Çocuklara yöneldiğinde Vadim'i ciddiye alıyor ve sesini yükseltiyor kocasına. Boşanmakla tehdit ediyor.

Kadının Eğitim Düzeyi: Aile içi şiddet literatürü her ne kadar aile içi şiddetin eğitim düzeyi ile ters orantılı bir olgu olduğunu aktarsa da (Altınay ve Arat, 2007) bu hiçbir zaman eğitilmiş ailelerde şiddet yaşanmıyor anlamına gelmemektedir. Cam Kırıkları Parkı romanında Naimann ailesine bakıldığında da eğitilmiş bir kadın karşımıza çıkmaktadır. "Üniversite mezunu ve oldukça zeki ve komple bir sanatçı" olan Marina.

"Gerçi annem aptal değildi ama çok duygusaldı. Her hafta en az bir tane kalın kitap okur, piyano ve gitar çalar, bir milyon şarkıyı ezbere bilirdi. Yabancı dillerle arası iyiydi. Mesela Almancayı çok çabuk öğrendi ve İngilizcesi zaten idare eder düzeydeydi" (s: 4)

Buradan da anlaşıldığı gibi kadına yönelik şiddeti anlamak için kişilerin veya şiddet gören kadının eğitim düzeylerine bakmak yetmemektedir. Eğitim düzeyi şiddeti anlamada sadece parametrelerden bir tanesidir. Gerek Cam Kırıkları Parkı romanında gördüğümüz gibi gerekse de literatürün ifade ettiği gibi aile içi şiddet oldukça eğitilmiş ailelerde ve eğitilmiş kadınlar üzerinde de sıklıkla uygulanmaktadır.

Öğrenilen Şiddet: Aile içi şiddetin kuşaklar arası aktarımında en önemli kuramlardan birisi de sosyal öğrenme kuramıdır (Bandura, Ross ve Ross, 1963). Bu kurama göre kişiler şiddeti sadece ödül ve ceza olarak değil çevrelerindeki modellerin ödüllendirilmesi veya cezalandırılması ile sadece gözlemleyerek de öğrenirler. Vadim de kendi yaşamında şiddeti sıkça bir çözüm yolu olarak kullanmıştır. Aile yaşamında da hem eşine hem çocuklarına sözel, fiziksel ve cinsel şiddet uygulamaları bulunmaktadır. Vadim zaman zaman kendi asker geçmişini ve buradaki şiddet öykülerini anlatmaktan geri durmaz (Bronsky, 2012; s: 32, s: 134).

Sasha da Vadim'den gördüğü şiddeti Vadim'e karşı da çevresindeki diğer insanlara da uygulamaktan çekinmeyen bir çocuk olarak görülmektedir. Burada da şiddetin öğrenilmişliğinden rahatlıkla bahsedilebilir.

Mükemmeliyetçilik: Vadim gerek eşi ile gerekse de çocukları ile ilişkilerinde mükemmeliyetçi bir yapıya sahiptir. Romanda bu mükemmeliyetçilik iki yerde karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan ilkinde Vadim karısına sözel şiddet uygulamaktadır (Bronsky, 2012, s: 32). Diğerinde ise konu Anton'dur.

Vadim gittiği bir veli toplantısında oğlu Anton'un okulda başarısız bir öğrenci olduğunu, sorulara cevap veremediğini öğrenir. Birkaç doktora sahibi olan Vadim için bu kabul edilemez bir şeydir Eve gelen Vadim Anton'a bağırma başlar ve Sasha da Anton'u savunur. Sonrasında çılgına dönen Vadim bağırma başlar.

"Nasıl cesaret edersin - benim oğlum - okulda başarısız - cevap vermemeye - dangalak, başarısız herif - çok utanç vericiydi - küçük salak - kapa çeneni sana soran olmadı - seni uyarıyorum şu an ben konuşuyorum - rica ediyorum şu edepsiz kızına çenesini tutmasını söyle, yoksa kötü şeyler olacak - asla asla bir baltaya sap olamayacaksın, senin gibilerini biz eskiden..." (s: 134)

Bu diyalog sonrasında Vadim çıkardığı kemerini Anton'a savursa da kemer araya giren Sasha'ya isabet eder. Bu olay aynı zamanda eşler arasındaki ilişkinin bitişine neden olan, bardağı taşıran son damla olmuştur.

Chester, Merwin ve DeWall (2014) yaptıkları çalışmada özellikle adaptif olmayan bir mükemmeliyetçiliğin kişileri kolayca saldırganlığa götürebileceğini ifade etmişlerdir. Kendisine (veya çevresine) gerçekçi olmayan standartlar koyan ve bunun gerçekleşmediğini gören Vadim hızlıca öfkelenmekte ve saldırgan davranışlarını durduramamaktadır.

3.2. Kadına Yönelik Şiddetin Kadın Ve Aile Üzerindeki Etkileri

3.2.1. Marina'nın Çaresizliği ve Ayrılık Kararının Verildiği An

Eş şiddetine maruz kalmak ve bununla baş etmeye çalışmak neredeyse her kadın için oldukça zor bir süreçtir. Birçok kadın tüm bu yaşananların bir gün biteceğine dair bir iyimserlikle yaşantısını ve evliliğini sürdürmeye çalışsa da kadınlar belli bir noktada bu evliliği bitirme yönünde karar almaktadırlar.

Şiddet mağduru kadınların evliliklerini bitirmelerinde en önemli karar anlarından birisi de çocuklarının artık bu ailede mutlu yaşayamayacaklarının anlaşıldığı andır (Rasool, 2016). Belli bir ana kadar çocuklarının yararına bu ilişkiyi bitiremeyen kadınlar (Edelson, Hokoda ve Ramos-Lira, 2007), çocukları da ciddi bir şiddet ile veya şiddet riski ile karşı karşıya kaldıklarında bu ilişkiyi bitirebilmekte ve gerekirse yardım arayışına girmektedirler (Rasool, 2016, Nadir, 2016).

Marina da (Sasha'nın annesi) evde yaşanan tüm şiddet ortamına rağmen uzun süre bu şiddete direnen ve evliliğini bitirmeyen kadınlardandır. Bunda bir yandan göçmenlik ve kültürel kodlar da etkili olsa diğer yandan naif tarzı ve çocukların varlığı da etkili olmaktadır. Bir gün Anton'un okuluna çağırılan Vadim okulda oğlu ile ilgili olarak olumsuz geri bildirimler alır ve eve gelerek Anton'a bağırmağa başlar. Yine bu sırada Anton'u dövme için söylenerek kemerini çıkaran Vadim ile Anton arasında Sasha girer ve bu etkileşim evliliğin sonunu getirir.

"Kendimi Anton ile Vadim'in arasında attığımda suratıma yediğim kemer tabii ki sadece C&A'dan alınan basit bir kemerdirdi. Bu hiç hoş bir şey değildi ve koltuğun köşesinde çoktan ölmüş olduğundan şüphelendiğim Anton dışında herkes çılgın atıyordu. (...) Sadece annemin böyle bağırmasına anlam veremedim.

Başka zaman bağırmasdı. Asla bağırmasdı.

Şimdi ise Vadim'in yüzüne artık kesinlikle bittiğini, yeterince eziyet ettiğini, bir daha asla bir çocuğu incitemeyeceğini, hemen bu evden defolmasını ve boşanma davası açacağını bağırıyordu. DIŞARI !!!

Vadim de kemerini tutan elini aşağıya doğru sarkıtarak ağız bir karış açık halde dinliyordu.

DIŞARI!!!" (s: 135)

Normalde kendisi ile ilgili hiçbir durumda neredeyse sesini yükseltmeyen Marina sorun Anton ile ilgili olduğunda bağırabilmekteydi. Ve Vadim de Marina'nın bu konuda ciddi olduğunu biliyordu.

"Vadim birden ağlayarak muşambanın üstüne diz çöktü. Bir eliyle hala kemeri kavrarken diğer eli havada titriyordu." (s:135)

Bu olayla birlikte Vadim evden ayrılır ve boşanma gerçekleşir. Boşanma genelde aile, özelde ise Marina için bir kayıp değil kutlanacak bir olay olarak aktarılır romanda:

"Boşandıktan sonra annem bir şişe şampanya açıp benimle tokuşturmuştu - eli titremiştii ve gözlerinde yaşlar vardı.

"Ben mutluyum" dedi. Artık hayat başlayabilir" (s:22)

Boşanma ile Vadim'in eşini öldürmesi arasında geçen zamanda ise Vadim çocuklarını görmeye gelen fakat eşinin yeni hayatını büyük oranda kıskanan bir erkek olarak tasvir edilir.

3.2.2. Çevre Tarafından Ötelenme:

Aile içi şiddet yaşantıları çoğunlukla şiddet gören kadını izole etmekte ve yalnızlaştırmaktadır. Bu durum kimi zaman tüm aile için de geçerli bir durum olarak karşımıza çıkar. Cam Kırıkları Parkı romanında Vadim eşini öldürdükten sonra tüm aile yaşadıkları çevre tarafından dışlanmış durumdadır. Romanın birçok yerinde hiç suçu olmadığı hale komşuları tarafından dışlanan aile fertlerine dair birçok anlatı bulunmaktadır.

Sasha annesinin öldürülmesinden hemen sonra çevresindeki insanların kendisinden kaçışını şu şekilde ifade etmektedir:

"muhtemelen Çernobil gibi radyasyon saçıyordum" (s:11)

Çocuklara bakmak için Nowosibirsk'ten Almanya'ya gelen Vadim'in kuzeni Maria da yaşanan olayın sonucu olarak büyük bir izolasyona tabi olarak yaşamaktadır Sasha ile Gregorij ile ilgili olarak tartıştıklarında yaşadığı yalnızlığı ve izolasyonu şu şekilde aktarmaktadır:

"benim onunla akraba olduğumu biliyorlar, böyle faciaların yaşandığı ailelerden uzak duruyorlar. Belki de insanlar bunun bulaşıcı olduğunu düşünüyorlardır" (s: 62 - 63)

Ailenin yaşadığı izolasyona ve ötekileştirmeye en çarpıcı örneklerden birisi Sasha ile komşusu Peter arasında gerçekleşen diyalogda karşımıza çıkmaktadır. Alissa'nın arkadaşı Katja'yı Alissa ile oynaması için eve davet eden Sasha önce Katja'dan sonra da Katja'nın abisi Peter'den bunun olamayacağı bilgisini almıştır. Çünkü anneleri buna izin vermeyecektir (Bronsky, 2013; s: 139-141). Sasha bunun nedenini sorguladığında ve kendilerinin yaşananlarda bir suçu olmadığını ifade ettiğinde ise şu cevabı alacaktır:

"Annem onbirinci katta hala felaketin kokusu olduğunu söylüyor" (s:140)

Peter Sasha'ya oturdukları daireden taşınmaları gerektiğini söylerken bunu desteklemek için çok daha geçmişte yaşanan başka bir olaydan da örnek vermektedir:

“Çünkü oradaki hava zehirli. Dokuz sene önce sekizinci katta birisi bıçaklanmıştı, siz o zaman burada değildiniz., bu güne kadar o katta sadece bir daire kiralanmış” (s: 140)

Sasha ve ailesinin yaşadığı ötekileştirme romanın sonlarında Sasha'nın tüm kötülüklerin simgesi olan binaya gerçekleştirdiği taşlı saldırının hemen öncesinde yaşanmıştır. Apartmanda Gregorij'in bayılmasının ardından orada bulunan Sasha ve komşular arasında şu diyalog geçer:

“Ben de bir şey söylemek istiyorum., ama beşinci katta oturan ve mühendis olmasına rağmen halen falcılık yapan oldukça kısa boylu, siyah kıvrıkcık saçlı, solaryum bronzu Vera aniden yolunu kesiyor.

“Yoluna devam et bakalım” diyor.

“Ne” diye soruyorum şaşkınlıkla. “Ne yapayım?”

“Burada yeterince bela çıkardınız” diyor.“Tatlım sadece defol git. Tamam mı?” Uslu uslu yanımızdan geç, bir şey söyleme, bizimle konuşma, kocalarımızı ve oğullarımızı rahat bırak...”

“...Ben? Rahat bırakmak mı?” diye soruyorum ve o hiç istifini bozmuyor.

“Ve gerçekten hayır işlemek istiyorsan” diye devam ediyor korkunç sevimli bir gülümseme ile “iyi bir Hıristiyan'ın yapması gerektiği gibi, o zaman bütün sülalenle buradan taşınırsın, biz de yine rahat rahat uyuyabiliriz. Ama mümkün merteye uzağa tamam mı?”

Bu diyalogun üzerine apartmandan çıkan Sasha birden bire apartmanın önünde yığılmış olan taşları görmüş ve yıllardır biriktirdiği tüm öfkesini binanın camlarından ve kendisini durdurmaya kalkarlardan taşlar yardımı ile çıkarmaya başlamıştır. Ta ki kendisi de kafasına büyük bir darbe alıp bayılana ve hastaneye kaldırılana kadar.

3.3. Kadına Yönelik Şiddetin Ve Şiddete Tanıklık Etmenin Çocuklar Üzerindeki Etkileri

3.3.1.Şiddete Tanıklık Eden Çocuklar ve Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Etkilerinin Cam Kırıkları Parkı Romanındaki Görünümü

Romanın temel anlatıcısı olan Sasha bir yandan aile içerisindeki şiddetin etkilerini özellikle kardeşi Anton üzerinde anlatırken diğer yandan da anlatı içerisinde oldukça zengin bir biçimde kendi üzerindeki etkileri de ortaya koymaktadır. Bu bölümde öncelikle aile içi şiddetin çocuklar üzerindeki etkisi Alissa ve Anton üzerinden incelenecek, sonrasında ise çok daha derinlikli olarak Sasha'nın yaşantıları aile içi şiddetin çocuk üzerindeki etkileri açısından ele alınacaktır.

3.3.2. Şiddete Tanıklık Etmenin ve Aile İçi Şiddet Ortamında Yetişmenin Alissa Üzerindeki Etkileri

Alissa ailenin en küçük kardeşi. Yaşananları hatırlamıyor. Babasının annesini öldürdüğü zaman yaklaşık iki yaşlarındadır. Sasha'nın anlatılarından olaylardan belki de yaşı nedeni ile en az etkilenenin Alissa olduğu anlaşılıyor. Fakat annesizlik Alissa için oldukça önemli bir konu ve Nowosibirsk'ten gelen Vadim'in kuzeni ile geliştirdiği ilişki bunu oldukça güzel anlatmakta:

“Alissa, hemen ona tav oldu. Maria şöyle, Maria böyle. Mascha, benim An - An - An - ANNEM. Bu yüzden ona kızmıyordum ne de olsa henüz küçüktü.

Maria'nın kocaman kucağını hemen sahiplendi. Sanırım günlerce kucağından inmek istemedi.” (s: 14)

Alissa yaşı itibarıyla yaşananların genellikle dışında kalmıştır. Sasha Annesinin ikinci eşi Harry'nin ailesini ziyaretinde geçmişte olanları düşünürken Vadim'in herkesi sinir küpü haline getirdiğini fakat bundan en az Alissa'nın etkilendiğini şöyle ifade eder:

“Harry hepimizi sinir küpü haline getirdikten sonra evimizden taşınan Vadim'in tam zıddıydı.

Annem, Anton biraz da Alissa sinir küpü olmuştu. Ben ise sinir küpü değil bir nefret küpüydüm” (s: 22)

3.3.3. Şiddete Tanıklık Etmenin ve Aile İçi Şiddet Ortamında Yetişmenin Anton Üzerindeki Etkileri

Aile içi şiddetin çocuklar üzerindeki etkisi her çocukta farklılık göstermektedir. Sasha'nın ailesine bakıldığında Anton belki de bu şiddetten hem aile içi şiddet sürerken hem de annesi babası tarafından öldürüldükten sonra en fazla etkilenen çocuk olmuştur. Sasha kardeşi Anton'dan bahsederken şöyle demektedir:

“Anton hala kötü durumda ve bir düzelme görülüyor. Kendime tüm bu terapilerin bir işe yarayıp yaramadığını soruyorum. Anton kekeme, okulda konsantrasyon sorunları yaşıyor, geceleri yatağına işiyor ve herhangi biri sesini yükselttiğinde titremeye başlıyor. Bunun yanı sıra hiç bir şey hatırlamadığımı iddia ediyor” (s: 10)

“Onun yanındayken biri anne sözcüğünü telaffuz ettiğinde .... Kaskatı kesiliyor ve donakalıyor” (s:10)

Sasha kardeşinin yanında kimsenin "anne" kelimesi kullanmamasına özen göstermekte. Birisi anne dediği zaman şiddetli bir tepki vermekte ve buna rağmen Anton için bir şey yapamadığını düşünmektedir. Sasha kardeşi için yapabildiği bir diğer şeyi de şu şekilde aktarmaktadır:

"geceleri ağlayarak yatağıma gelip bana sınıksarı sarılırken, çalar saatin çalmasıyla korkudan bacaklarıma işediği halde onu yataktan kovmamak tabii" (s:11)

Sasha yine kardeşi Anton'un Vadim'in yanındayken verdiği tepkileri ve bunun okula yansımaları şu şekilde ifade etmektedir:

"Vadim bizden taşınmadan önce Anton onun yanında sıkça titrerdi ve ağzını hiç açmazdı.

Bazen Anton'un konuşmayı unuttuğunu düşünürdüm." (s:32)

Anton'un bu tutumu nedeni ile öğretmen de

"öğrencisine bir şey söylendiğinde neden dudaklarını sıktığını, göz temasını ve sözlü grup çalışmalarını neden reddettiğini" (s: 32)

Merak etmekte ve anneyi sık sık okula Anton ile ilgili görüşmek için çağırılmaktadır.

Babasının gerek annesine gerekse de kendisine şiddet gösterdiği anlarda ise Anton oldukça korkmakta ve kendisine saklanacak yer aramaktadır:

"Odanın ortasında devasa görünen Vadim el kol hareketleri yaparak tükürüğüyle beraber kelimeleri kusarken, kocaman gözlerini ona diken Anton, açık renkli kaşlarıyla kansız dudaklarla ve solgun bir yüzle kanepenin köşesine sınıyor" (s: 134)

Anton sadece şiddete tanıklık anlarında değil babası Vadim'in anlattığı şiddet öykülerine de benzer tepkiler vermektedir:

"Eskiden ordudayken derdi, muhallebi çocuklarını kalaşnikof ile şişlerdik.

Anton titrerdi ve Vadim'in ne demek istediğini sormazdı" (s: 32)

Vadim Anton'a annesi Marina'nın yanında bağırılmaktadır. Kendisi ile ne kadar tartışır tartışsın umursamayan Marina iş Anton'a geldiğinde bağırmakta ve Vadim'i boşanmakla tehdit etmektedir.

"Seninle uğramayı bırakıp çocuklara yöneldiğinde sesini yükseltiyorsun sadece. Bu onun etkili silahı. Çünkü canını bir tek böyle yakabileceğini biliyor. Ve senin de ona sadece o zaman karşılık vereceğini. Anton'u azarladığında kırılmalı bir sesle onu boşanmakla tehdit ettiğinde ciddi olduğunu biliyor. Bu yüzden de Anton'u genellikle senden gizli azarlıyor. Anton tıpkı cam kenarında duran küçük limon ağacı kadar kendini savunmaktan aciz. Ve aynı limon ağacı gibi çelimsiz bir izlenim bırakıyor" (s: 36)

Anton için bir diğer kurtarıcı ise Sasha olmuştur. Vadim Sasha'da çekinmekte ve onun yanında Anton'a kötü davranmamaya çalışmaktadır:

Anton'un her gün yaşadığı cehennem hayatını tam olarak bilmiyorum. Zira Vadim benim yanımda çekiniyor ve Anton da şikayet etmiyor. Vadim'in yanındayken en çok kullandığım kelime "polis". O anda hep gülüyor olsa da gözlerindeki korkuyu ve kuşkuyu görebiliyorum" (s: 36)

Sasha bu kurtarıcılığı romanın başka bir yerinde ise şu şekilde ifade etmektedir:

"Anton'un aksine beni böyle zamanlarda hayata döndürecek bir ablam yok. Ben kendi kendimin ablasıyım" (s: 46)

Yukarıdaki alıntılarda da görüldüğü gibi aile içi şiddetin çocuklar üzerindeki en önemli etkilerinden bir tanesi enüresistir. KSGM (2008) yılında yaptığı bir araştırmada aile içi şiddete tanıklık etmenin çocuklardaki enüresisi anlamlı olarak arttırdığını bulmuştur. Yine farklı araştırmalar da enüresisin en önemli davranış sorunlarından birisi olduğunu ortaya koymaktadır (Polillo, 2003). Anton'da görüldüğü gibi konuşma bozuklukları da bu çocuklar açısından yaşanması muhtemel sorunlardan bir diğeridir. İçerme ve konuşmayı minimum düzeyde tutma özellikle çocuklarda kaygıyı azaltma ve dengeyi koruma işlevi de görmektedir (Moldan, 2005).

Deveci, Karadağ ve Yılmaz (2008) aile içi şiddete tanıklık etmenin çocuklarda en fazla korku duygusu yarattığını ifade etmişlerdir. Bu korku çoğu zaman çocuklarda Anton'da da görüldüğü gibi titreme, bir yerlere saklanmaya çalışma gibi davranışlarla kendisini göstermektedir (Nadir, 2016).

3.3.4. Şiddete Tanıklık Etmenin ve Aile İçi Şiddet Ortamında Yetişmenin Sasha Üzerindeki Etkileri

Sasha, Vadim'in annesini öldürdüğü zaman 15 yaşındadır. Vadim'e olan öfkesi ve nefreti romanın birçok yerinde kendisini göstermektedir. Bu öfkenin önemli nedenlerinden bir tanesi Vadim'in annesi ve kardeşleri ile ilişkisi olsa da bir diğeri de romanda açıklıkla anlatılmayan Vadim ile aralarında geçen bir cinsel istismar öyküsüdür. Sasha bunu annesine hiçbir zaman anlatmamıştır.

"Yıllarca neden odamdan pijama veya bornozla değil de hep giyinik olarak çıktığımı, geceleri hep kapımı kilitletiğimi, sadece bu yazdan beri kısa kollu veya daha açık giysiler giydiğimi hiçbir zaman öğrenemeyeceksin. Bana hep "ilikenmiş" derdin, bazen de "beden düşmanı" olduğumu söyledin., ama bunu benim tarzım olarak kabul ettin. Altında başka bir şeyin

yatabileceğini hiçbir zaman ima etmedim. Canının yanabileceğini, bunu kaldıramayacağını, dehşet ve vicdan azabından çökebileceğini düşündüm.

(...)

Ve Vadim'le hayatımdaki en mutlu anlarım, sadece beni ilgilendirdiğini düşündüğüm savaş alanında elde ettiğim zaferlerdir. Onu tekmelediğim zaman nefret dolu gözlerinde içinde verdiği kavgayı ve yüzünde devam etmemeye ya da bana karşılık vermemeye karar verdiğini görebiliyordum. Çünkü bu artık suskun kalmak istemeyeceğim izler bırakabilirdi. Kahvaltı sofrasında ona gözlerimi dikip ekmek bıçağını yavaşça parmaklarımın arasında çevirirken korkak bakışını ve masanın altındaki dizini yavaşça benimkinden uzaklaştırmasını hatırlıyorum”

Sasha geçmişteki cinsel travmasını bir kez de gazeteci Volker ile yakınlaştığında dile getirmiştir:

““Tamam” diyorum “sorun yok, başlatan bendim zaten”

“seni neredeyse ....” diyor ve ürperiyor.

“Bir şey yapamazdın” diyorum sakince. “Kendimi nasıl koruyabileceğimi biliyorum”

“Biliyor musun” diye soruyor ve bembeyaz yüzünü bana çeviriyor.

“Volker” diyorum yorgun bir halde. “bunları bilmek istemezsin öyle değil mi?””

Bu iki anlatı dışında Sasha'nınVadim'den gördüğü cinsel istismar ile ilgili detaylı bir bilgi bulunmamaktadır. McCloskey, Figueredo ve Koss (1995) aile içi şiddet konusunda yaptığı araştırmada şiddet gören kadınların onda birinin kızlarının da partnerleri tarafından cinsel istismara maruz bırakıldıklarını bulmuştur. Bu oran oldukça yüksek ve dikkat çekicidir. Smith, Berthelsen ve O'Connor, (1997) da şiddete uğrayan her 100 kadından dördünün kızlarının da partnerleri tarafından cinsel istismara uğradığını bildirdiğini aktarmaktadır. Kuşkusuz ki romanda Sasha'nın yaşadıkları tüm bu değişkenlerin bileşimi ışığında ele alınmalı ve değerlendirilmelidir.

3.3.4.1. Öfke ve Erkeklerden Nefret

Sasha roman boyunca gerek geriye dönük olarak anlatılarında gerekse de gerçek zamanlı yaşantılarında büyük bir öfkesi olduğunu açıklıkla göstermektedir. Vadim ile annesinin tartışmalarını ve Vadim'in annesini aşağılamalarını mutfak masasında ödevini yapmaya çalışırken dinleyen Sasha öfkesinden ödevini yapamayacak duruma gelmektedir. Sasha burada annesine öfkeli.

“Bu arada ben de mutfaktaki masada ödevimi yapıyordum, daha doğrusu yapmıyordum, çünkü çaresiz bir öfke ile elimdeki dolma kalemi sıkıyordum. Ben esasında Vadim'e değil anneme öfkeliydim ve bu durumu o sıralar sıkça yaşıyordum.” (s: 32)

Annesine sıkça uyarılar yapan ve Vadim'den ayrılması gerektiğini söyleyen sahse annesinin ayrılık kararını vermekte çok geciktiğini düşünmektedir. Bu da özellikle evlilik sürerken de sonrasında da Sasha'yı fazlasıyla öfkeli yapmaktadır. Bu öfke Sasha'nın en büyük hayallerinden birisi olan annesi ile ilgili yazmak istediği kitaba vermeyi planladığı isimde bile kendisini göstermektedir.

“En büyük ve zeki kızını dinleseydi hala hayatta olacak kızıl saçlı aptal bir kadının hikayesi” (s:1)

Nadir (2016) yaptığı araştırmada özellikle aile içi şiddete tanıklık eden çocukların yaşları büyüdükçe farklı tepkiler verdiklerini, başlangıçta korku ile saklanan ve ağlayarak tepki veren bu çocukların (Anton'daki gibi) ergenlikleri ile birlikte özellikle annelerine boşanma ve ayrılık öğütlerini verdiklerini bulmuştur. Burada da Sasha sıklıkla annesinin ayrılması gerekliliğini kendisi ile paylaştığını dile getirmektedir.

Sasha'nın öfkesi roman boyunca farklı yerlerde ve farklı biçimlerde kendisini göstermektedir. Babası ile ilgili haber yapan bir gazete ve bu haberi yapan gazetecilere “hadlerini” bildirmek için ilgili gazete giden Sahsa servis şefi ve haberi yapan stajyer gazeteci ile görüşürken öfkesini gizlememiş ancak görüşmenin sonlarında durumun farkına varmıştır.

“Bu odada şimdiye kadar yaptığım en akıllıca ey susmaktı” (s:55)

Yine bir gün eve erken geldiğinde, kendilerine bakmakla yükümlü Maria'nın, arkadaşı Angela'nın babası Gregorij ile mutfakta oturduklarını gören Sasha bir öfke patlaması ile Gregorij'i evden kovar. Yine Maria ile annesi ile ilgili bir diyalogdan sonra Sasha öfke ile elini cama vurmuştur:

“Elimi kaldırıyorum, ama ne yapmak istediğimi bilmiyorum. Parmaklarım yumruk şeklini alıyor ama Maria'ya vurmak bir pudıngi kırbaçlamak kadar saçma geliyor bana. Yumruğumu cama indiriyorum” (s: 19)

Sasha'nın yaşadığı öfke özellikle romanın sonunda yaşadıkları binanın camlarına yaptığı taşlı saldırı ile kendisini en üst düzeyde göstermektedir. En büyük hayali Vadim'i öldürmek olan Sasha Vadim'in kendisini cezaevinde astığını öğrendiğinde çılgına döner. En büyük hayali yine Vadim yüzünden suya düşmüştür. Yaşadıkları apartmanda dışlanan, çevrelerinde neredeyse herkes tarafından belalı bir aile olarak görülen ve yaklaşılmayan Sasha tüm bu ötekileştirilmenin acısını çıkartmaya kararlıdır ve son olarak

apartmanda yaşadığı olumsuz bir diyalogdan sonra apartmanın bahçesine çıkan Sasha apartmanın önünde yığılmış olan taşlarla apartmana ve kendisini engellemeye çalışan herkese saldırmaya başlar. O an apartman bir simge olarak yıllardır Sasha'ya acı çektiren her şeyi, tüm insanları simgelemektedir.

Pallillo (2003) öfke duygusunun aile içi şiddete tanıklık etmenin en önemli sonuçlarından birisi olduğunu ifade etmektedir. Burada önemli bir cinsiyet farklılığı da bulunmaktadır. Palillo'nun çalışmasında bu öfke erkek çocuklarda daha fazla dışarıya karşı saldırganlığa dönmekte kız çocuklarında ise bir duygu olarak yaşanmakta ve kendisine dönebilmektedir. Özellikle risk alma davranışları için de Sasha'nın öfkесinin kendisine dönmesi olarak yorumlanması mümkündür. Sasha da henüz tanıştığı 24 yaşındaki Volker ile birlikte olmadan hemen önce bunu fark etmiştir:

"İnsanın öfkесini kendisine yöneltmesinin aptallık olduğunu düşünüyorum. Bu aynı zamanda da gereksizdir. Sürekli çevredeki insanların hedef tahtası olmak zaten yetiyor.

Şimdi aniden benim yaptığımın da çok farklı olmadığı aklıma geliyor ister istemez" (s: 173)

Aile içinde yaşanan şiddet Sasha'da büyük bir öfke ile birlikte erkeklere yönelik de büyük bir nefret yaratmıştır. Kitabın birçok yerinde Sasha bu nefreti açıklıkla dile getirmektedir.

"Erkeklerden nefret ediyorum" (s: 9)

"Bütün erkeklerden nefret ediyorum. Anton harç hepsinden" (s: 31)

"Erkeklerden nefret ediyorum diye düşünüyorum dalgınca. Erkeklerden nefret ediyormuyum?" (s: 49)

Sasha her erkekte (Anton hariç) Vadim'in yüzünü görmekte ve öfkelenmektedir. Bir gün eve geldiğinde Maria ile Gregorij'i birlikte yakalayan Sasha Gregorij'i evden atar ve düşünmeye başlar:

"Gregorij'in yüzü geliyor gözlerimin önüne, ancak sonra bulanıklaşmaya başlıyor ve Vadim'in yüzü ile yer değiştiriyor. Yine öyle biri geldi diye düşünüyorum. Ah be kadınlar onlarsız olmuyor mu?" (s: 63)

Cam Kırıkları Parkı Romanının birçok yerinde bu ve buna benzer birçok şekilde Sasha'nın erkeklere olan nefreti görülmektedir. Bu nefret Gazeteci Volker ile tanışana kadar daha yoğun devam ederken sonrasında biraz daha yumuşamaya başlayan bir duygu olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada özellikle olumlu erkek modellerinin eş şiddetine tanıklık eden çocuklarda rehabilite edici yönü de görülmektedir.

3.3.4.2. Risk Alma Davranışları

Risk alma davranışları özellikle ergenlikte artmaya meyilli olan olası olumsuz sonuçlarına rağmen kimi olumlu sonuçlar vaat ettiğinden bireylerce yapılabilmesi olası davranışlar olarak tanımlanabilir (Moore ve Gullone; 1996). Bu davranışlar hakkında birçok farklı kuram ve tanım yapılmış olsa da bu davranışları dört faktör altında toplamak mümkündür. Bunlar heyecan arama davranışları, isyankar davranışlar, korkusuz davranışlar ve anti sosyal davranışlardır (Gullone, Moore, Moss, ve Boyd, 2000). Sasha'nın hayatına bakıldığında her sınıflamadan çeşitli risk alma davranışlarını görmek mümkündür.

Ergenlerde risk alma davranışlarını yordayan ve Cam kırıkları Parkı romanında Sasha'nın hayatı açısından da önemli olan değişkenlerden bir bölümü aile ilişkileri ve akran ilişkileri ile ilgilidir. Genellikle çatışmalı ve şiddet yaşanan ailelerde yetişen ergenlerde risk alma davranışının çok daha fazla olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte akran ilişkilerinin zayıflığı ve olumsuz akran ilişkileri de risk alma davranışları üzerinde etkilidir.

Sasha özellikle annesini kaybettikten sonra duygularını fazla ifade etmeyen, dürtü kontrolü fazlaca olmayan bir ergen olarak yaşamını sürdürmektedir. Özellikle Maria ile Gregorij ile ilgili yaşadığı tartışma sonrası çok daha kontrolsüz bir biçimde yaşantısını sürdürmeye devam etmiştir. Sasha'nın ve ailesinin sosyal olarak yaşadıkları çevrece reddedilmesi ailenin her bireyi açısından örseleyicidir. Bu aynı zamanda aile bireylerinin sosyal ilişkiler geliştirmesini engellemekte ve bireyleri yalnızlaştırmaktadır. Bu da özellikle Sasha açısından önemli bir risk faktörüdür.

Öyle bir ortamda yaşamını sürdürmeye çalışan Sasha roman boyunca sıkça çeşitli risk alma davranışı sergilemektedir. Romanda bu davranışların kendisini gösterdiği ilk yer Maria ile Grigorij nedeniyle yaşadıkları kavgadan hemen sonrasındır. Bu tartışmadan sonra kendisini kötü hisseden Sasha daha o gün tanıştığı gazeteci Volker'i arar ve birkaç gün evden uzaklaşmak istediğini ifade eder (Bronsky, 2013; s: 64) Volker da bunun üzerine kendisini evinde misafir etmek istediğini söyler. Sasha bu evdeki ilk gece yarısına kadar Volker'in kiminle yaşadığını bilmemektedir. İlk gece sahse kendi kendine düşünür:

"Bir dahaki sefere bir şey yapmadan önce belki düşünürsün. Bu genel olarak tavsiye edilir" (s: 76)

Bir gün sonra Volker işe gittiğinde Sasha ve Volker'in oğlu Felix birbirlerine daha önce hiç cinsel ilişki yaşamadıklarını söylerler ve Felix'in teklifi ile birlikte olurlar. Bu deneyim de tamamen duygudan uzak kontrolsüz bir cinsel deneyim olarak romanda resmedilmiştir (Bronsky, 2013; s: 95 - 98).

Felix'in son birkaç yıldır yaşadığı bir rahatsızlığı nedeni ile hastaneye götürülmesinden sonra evde baş başa kalan Sasha ve Volker arasında bir yakınlaşma olur. Bunu Sasha başlatır. Sasha açısından

bakıldığında bu hoşlandığı birisi ile yaşandığından (Sasha Volker'dan hoşlandığını kendi kendisine itiraf etmiştir) kötü bir şey değildir. Sadece Volker'ın sert tutumu kendisini rahatsız ettiği için süreci yarıda bırakır. Fakat Volker açısından bu tamamen kontrolsüzce yapılan ve üzüntü verici bir harekettir ve bunun için defalarca Sasha'dan özür dilemiştir. Sasha ise bunu kendisinin başlattığını ve bir sorun olmadığını Volker'a söyler (Bronsky, 2013; s: 120 - 121).

Sahsa hiçbir şeyden korkmadığını romanda hem sözel olarak hem de davranışları ile defaten göstermektedir. Bunlardan birisi de komşu çocuk Peter ile yaptığı konuşma (Bronsky, 2013; s: 143) ve daha sonra Peter'in kendisini davet ettiği Cam Kırıkları Parkı'na gidişidir. Aslında o gün Sasha açısından risk alma konusunda neler yapabileceğinin sınırlarını da çizmektedir. Olaylar Sasha'nın parkta kitap okurken Volker isimli bir gencin kendisine yaklaşması ile başlar. Bir süredir rutin bir hayat yaşayan ve ciddi bir sıkıntısı olmayan Sasha için o an önemli bir andır:

"Şu anda ne düşündüğümü nereden bilebilir ki. Kısa süreliğine kurtulabildiğim gri sisin geri döndüğünü ve beni ayak uçlarımdan saç diplerime kadar ele geçirdiğini nasıl tahmin edebilir ki? Sisin az sonra dudaklarımdan dışarı süzülmemesi için ağzımı sıkı sıkıya kapatıyorum.

Çaresizce son bir çabayla sisten çıkmaya çalışıyorum. Şu anda benimle konuşan herkesle gidip her şeyi yapabilirim, ne kadar kötü olursa o kadar iyi. Yine iyice sinirlenebilirim kendimi daha iyi hissedeceğim" (s: 168)

Sahsa daha sonra yeni tanıştığı Volker bir başka parkta birlikte olmuş, sonra Volker'ı da alarak Cam Kırıkları Parkı'na gitmişlerdir. Burada yine kontrolsüzce alkol ve uyuşturucu alan Sasha sonrasında patenlerini alarak sokağa çıkmış kontrolsüzce paten kayarken bir kaza yapmış ve kendisini epeyce yaralamıştır (Bronsky, 2013; s: 166 - 185).

Sasha için son risk alma davranışı romanın hemen sonunda kendisini gösterir. Maria, Volker ve Felix evdedir. Kendisi hastaneden çıkmış ve eve getirilmiştir. Çocuklar diğer yetişkinlerle mutludurlar. Ve Sasha gitmesi gerektiğini düşünür. Eşyalarını toplar ve kimse ile vedalaşmadan evden uzaklaşır (Bronsky, 2013; s: 224 - 225).

3.3.4.3. Duygu İfadelerinde Yaşanan Sorunlar: Ağla(ya)mama

Cam Kırıkları Parkı Romanında Sasha'nın içinde bulunduğu psikolojik durum ile ilgili öne çıkan önemli noktalardan birisi de Sasha'nın özellikle öfke gibi duyguları çok rahat ortaya koyarken üzüntü gibi duyguları göstermede yaşadığı zorluk ve ağlamaya karşı gösterdiği olumsuz tutumdur. Bu tutum bir yandan sözel olarak kendisini göstermekte (Sasha sıklıkla ağlamadığını veya ağlamanın saçmalığını söylemekte), diğer yandan da tüm roman boyunca Sasha sadece iki yerde ağlamaktadır.

"Bu benim çekmiş olduğum bir fotoğraf. Harry'nin yeni dijital makinesiyle bizim balkonumuzda çekmiştim. Bu Harry dışında başkalarının da olduğu -toplam 3 kişi- ilk fotoğraf. Kolunu omzuna attığı annem, onun sağ ve annemin sol dizi arasında duran Alissa ve dar bankın üstünde Harry'nin yanında ona yaslanmış vaziyette duran Anton.

Odanın ortasında durup duvara gözlerini dikmek çok aptalca bir durum. Uzun süre böyle durmuş olmalıyım. Ingrid ve Hans uyanıp gözlerini bana çevirdiler.

"Ne oldu, çocuğum" diye telaşla soruyor Ingrid. "Orada ne var? Nereye bakıyorsun? Neden ağlıyorsun?"

Ona ağlamadığımı söylemenin bir anlamı yok." (s: 27)

Sasha'nın bir diğer ağlama anı da romanın sonlarında evden ayrılmadan hemen öncedir. Kardeşleri ve diğerlerinin salondaki seslerini dinleyen Sasha kendisini tutamaz. Fakat bunu kendisine bile itiraf etmez. Gözüne bir şey kaçmıştır.

"Evimiz şu an yemek yiyen, konuşan ve gülen insanlarla dolu. İki yeni, burada olmalarını asla istemedim. Ama yine de geldiler ve görünüşe göre burada olmaktan memnunlar. Bunun son ziyaretleri olduğunu da düşünmüyorum

Tabi ki ağlamıyorum. Gözüme bir şey kaçtı" (s:223)

4. Sonuç

Edebiyat eserleri hiçbir zaman yaşadığı dönemden ve yazarın hayatından bağımsız eserler olarak ele alınamazlar. Özellikle Türkiye'de edebiyat sosyolojisi son elli yıldır bir nebze de olsa gelişme göstermeye başlamış ve eserler ile edebiyat ilişkileri hakkında araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Fakat bu araştırmalar çoğunlukla klasik dönem Türk Edebiyatı eserleri ile sınırlıdır. Bu açıda bakıldığında Eyigün'den (2015) sonra Cam Kırıkları Parkı romanının bir sosyal hizmet bakış açısı ile ve farklı amaçlarla incelenmesi bu çalışmanın özgün yönünü oluşturmaktadır.

Romanda aile içi şiddet ile ilgili ilk göze çarpan şey kimi temel değişkenlerin sokaktaki hayat ile birebir örtüşmesidir. Aile Rusya'dan göç etmiş bir ailedir. Yoksulluk aileyi ciddi anlamda etkilemektedir. Bununla birlikte Vadim işsizdir, kadın eğitimlidir ve çalışmaktadır. Şiddet Vadim'in hayatının -özellikle Rusya'dayken- normal bir parçasıdır. Askerde öğrendiği şiddeti evde uygulayan Vadim'den, Sasha da bir

problem çözme yolu olarak şiddeti öğrenmiştir. Son olarak da Vadim'in mükemmeliyetçi yapısı ortaya çıkmakta ve romanda şiddet ile ilişkilendirilmektedir.

Buradan yola çıkarak özellikle göçmenlerin yoğun yaşadığı bölgelerdeki aile içi şiddet vakalarına hızlı ve etkin bir biçimde müdahale edecek sosyal hizmet birimlerinin varlığı önemli görülmektedir. Yine dil ile ilgili sorunlar düşünüldüğünde göçmenlerle çalışacak uzmanların göçmenlerin dilini bilenlerden seçilmesi önemlidir. Sadece aile içi şiddet ile ilgili değil göçmenlerin bir arada yaşadığı bölgelerdeki tüm sosyal sorunlar için farklı sosyal hizmet müdahaleleri ve bu müdahaleleri yürütecek sosyal hizmet birimleri gereklidir. Cam Kırıkları Parkı romanında bu kendisini uyuşturucu ve alkol kullanımı ve yaygın bir şiddet ağı olarak da göstermektedir.

Cam Kırıkları romanı bir sosyal hizmet araştırmacısı gözü ile incelendiğinde özellikle aile içi şiddete tanıklık eden çocukların yaşantılarını tüm detayları ile ortaya koymaktadır. Alissa annesi öldürüldüğünde oldukça küçüktür ve ne olduğunu da tam anlamamıştır. Maria geldiğinde hemen onu annesi gibi bellemiş ve kendisi ile sıkı bir bağlılık kurmuştur. Anton ise çok daha zor zamanlar geçirmektedir. Bir yandan babası Vadim tarafından şiddet görmekte, diğer yandan da annesinin gördüğü şiddete sessizce tanıklık etmektedir. Anton aile içi şiddete tanıklık etmenin getireceği içe kapanmadan, altını ıslatmaya, okul başarısının düşmesinden kekemeliğe kadar her türlü sorunu yaşamaktadır. Sasha'nın ifadesi ile gördüğü terapiler de pek işe yaramamıştır. Romanda Anton'un kendisini iyi hissettiği iki durum aktarılmıştır. Harry ile birlikteyken ve romanın sonunda Sasha evden ayrılmadan hemen önce Volker ve Felix kendilerini ziyarete gelmişken. Her iki durumda da Anton, Vadim evdeyken verdiği tepkileri vermemektedir. Buradan yola çıkarak özellikle aile içi şiddetin mağduru çocuklarda uygun bir yetişkin erkek modelinin oldukça etkili olduğu sonucuna varılabilir.

Sasha ise yine yaşı ve yaşanmışlıkları itibarıyla annesi ve Vadim arasında yaşananlardan en fazla etkilenen çocuklardandır. Sasha özellikle kendisini korumayı öğrenene kadar her türlü şiddet görmüş ve evde her türlü şiddete şahitlik etmiştir. Sasha'da bu, büyük bir öfke, erkeklerden nefret, sıklıkla riskli davranışlar içerisine girme ve kısmen duygusal küntlük ile sonuçlanmıştır. Burada önemli noktalardan bir tanesi yine romanda çok kısa bahsedilen sosyal hizmet müdahalelerindeki etkisizliktir. Erol (2016) bir edebi eserin anlaşılmasının son aşamasının o eserin anlattığı yaşantıları ve aktardığı değerleri sorgulamak olduğunu ifade etmiştir. Cam Kırıkları Parkı romanında en fazla sorgulanması gereken yer sosyal hizmet alanındaki boşluktur. Öyle ki annesi öldürülen çocuklar neredeyse hiçbir rehabilitasyon hizmeti almamakta (Anton hariç), bundan en fazla etkilenmesi muhtemel olan ve riskli davranışlar konusunda en kırılgan durumda bulunan Sasha tamamen kontrolsüz bırakılmaktadır. Sadece belli aralıklarla eve gelen görevliler rutin denetimlerini yapmaktadırlar. Böyle zamanlarda Sasha, Maria ile görevli arasında tercümanlık yapmakta çoğu zaman Maria'nın dediklerini değil, denmesi gerekenleri söylemektedir. Oysa ki aile içi şiddetin en ağır biçimine tanıklık eden bu çocukların ihtiyacı tamamen farklıdır ve ciddi bir rehabilitasyon süreci gerekmektedir.

Aile içi şiddetin tanıkları olan çocuklar üzerinde etkileri incelendiğinde literatür bilgisi ile Cam Kırıkları Parkı romanında anlatılanlar tamamen eşleşmektedir. Cam Kırıkları Parkı romandaki Naimann ailesinin çocukları alt ıslatmadan öfke nöbetlerine kadar literatürde aktarılan birçok sorunu romanda canlı bir biçimde yaşamaktadırlar.

Üniversitelerin sosyal hizmet bölümlerine bakıldığında birçok edebi eser veya sanat eseri genellikle birinci sınıflarda olan "Edebiyat Ve Sanatta Sosyal Hizmet" ve benzeri adlarla açılan derslerde incelenmektedir. Fakat özellikle neredeyse her eserin ele alınabileceği spesifik dersler mevcuttur. Edebiyat ve Sanatta sosyal hizmet dersinde odak daha çok eserlerin sosyal sorunlar veya sosyal hizmet ile ilişkisini daha yüzeysel olarak analiz etmek iken başta kuram dersleri olmak üzere diğer meslek derslerinde amaç doğrudan sosyal sorunlara odaklanarak bunları anlamak ve bunlar üzerinden sosyal hizmet müdahalesini kavrayabilmektir. Edebiyat ve sanat eserlerinin özellikle müfredat içerisinde kullanımının öğrencilere yapacağı olası katkılar bir çok araştırma tarafından gösterilmiştir (Derin, Voltan-Acar, 2016; Downey ve ark, 2003). Cam Kırıkları Parkı romanı bu manada aile, kadın ve çocuk odaklı tüm derslerde aile içi şiddeti ve şiddetin başta çocuklar üzerindeki etkilerini anlamada kullanılabilir.

Bu açıdan düşünüldüğünde sosyal hizmet eğitiminin her aşamasında bu tür edebi eserlerden faydalanmak eğitimin kalitesini arttıracaktır. Aynı zamanda edebi bir eser üzerinden veya bir sanat yapıtı üzerinden giderek konunun öğrenilmesini desteklemek öğrenciler açısından öğrenme çıktılarını da son derece zenginleştirecektir (Demirel, 2002).

KAYNAKÇA

ALİNA, Bronsky (2016). Wikipedia, The Free Encyclopedia içinde. Altınay, A. Ve Arat, Y. (2007). Türkiye'de kadına yönelik şiddet. TÜBİTAK tarafından desteklenen projenin raporu, Ankara, Türkiye. 23.08.2016 tarihinde https://en.wikipedia.org/wiki/Alina_Bronsky adresinden erişildi.

- ALVER, K. (2015). Türkiye’de edebiyat sosyolojisi çalışmaları üzerine bir değerlendirme. *Sosyoloji Konferansları*, 52(2), 343 – 354.
- ANDREWS, A. B. (2012). Charles Dickens, social worker in his time. *Social Work*, 57(4), 297-307.
- BANDURA, A., Ross, D., ve Ross, S. A. (1961). Transmission of aggression through imitation of aggressive models. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 63, 575-82.
- BRONSKY, A. (2013). Cam Kırıkları Parkı. İstanbul: İthaki.
- CHESTER, D. S., Merwin, L. M. ve DeWall, C. N. (2015). Maladaptive perfectionism’s link to aggression and self-harm: Emotion regulation as a mechanism. *Aggressive Behavior*, 41(5), 443-454.
- Council of Social Work Education (CSWE). (2008). Educational Policy and Accreditation Standards. 23.08.2016 tarihinde <http://www.cswe.org/File.aspx?id=13780> adresinden erişildi.
- DEMİREL, Ö. (2002). Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı. Ankara: Pegem Akademi.
- DERİN, S., Voltan Acar N. (2016). Analitik Terapi Bağlamında Film Analizi: Tehlikeli İlişki", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(45), 449-460,
- DEVECİ, H., Karadağ, R. ve Yılmaz, F. (2008). İlköğretim öğrencilerinin şiddet algıları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(24), 351-368.
- DOWNNEY, E. P., Jackson, R. L., Puig, M. E., & Furman, R. (2003). Perceptions of efficacy in the use of contemporary film in social work education: an exploratory study. *Social Work Education*, 22(4). 401-410.
- EDELSON, M. G., Hokoda, A., ve Ramos-Lira, L. (2007). Difference in effects of domestic violence between Latina and non-Latina Women. *Journal of Family Violence*, 22, 1-10.
- EROL, H. (2016). Bir bilim olarak sosyal hizmetin sanatsal yönü ve bir sanat olarak sinema ile ilişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- EYİĞÜN, S. (2015). "Cam Kırıkları Parkı" romanında kadına şiddetin 'sessiz' kurbanları olan çocuklar sorunu. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 32(1), 139 – 150.
- GOLDSTEIN, H. (2002). The literary and moral foundations of the strengths perspective. In D. Saleeby (Ed.), *The strengths perspective in social work practice* (pp. 23–47). Boston: Allyn & Bacon.
- GULLONE, E., Moore, S., Moss, S. ve Boyd, C. (2000). The adolescent risk taking questionnaire: Development and psychometric evaluation, *Journal Of Adolescent Research*, 15,(2), 231-250.
- HARDY, R. (2005). Doing good and winning love: Social work and fictional autobiographies by Charles Dickens and John Stroud. *British Journal of Social Work*, 35, 207-220.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2008). Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması Ana Rapor. 03.05.2010 tarihinde: http://www.ksgm.gov.tr/tdvaw/doc/Ana_Rapor.pdf, adresinden erişildi.
- MCCLOSKEY, L. A. ,Figueredo, A. J. ve Koss, M. (1995). The effects of systemic family violence on children’s mental health. *Child Development*, 66, 1139-1161.
- MOLDAN, M. B. (2005). Selective mutism and self-regulation. *Clinical Social Work Journal*, 33 (3), 291-307.
- MOORE, S. ve Gullone, E. (1996). Predicting adolescent risk behavior using a personalized cost-benefit analysis, *Journal Of Youth And Adolescence*, 25, 343-359.
- NADİR, U. (2016). Şiddetin mağdurları ve tanıkları olarak kadınların aile içi şiddet deneyimleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- NEUMAN, W. L. (2010). Toplumsal Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Yayın Odası.
- PAHL, J. (2009). Die Figur war plötzlich als ganzes da fürmich, 01.11.2014 tarihinde <https://www.lesepunkte.de/archiv/autor-im-profil/bronsky-alina>. adresinden erişildi.
- POLILLO, L. (2003). The effects of domestic violence on child witnesses. *Clinics in Family Practice*. 5, 177–193.
- RASOOL, S. (2016). Help-seeking after domestic violence: the critical role of children. *Journal of Interpersonal Violence*,;31,1661–1686
- SMİTH, J.,Berthelsen, D., ve O’Connor, I. (1997). Child adjustment in high conflict families. *Child Care, Health, and Development*, 23, 113–133.
- TURNER, M. (1991). Literature and social work: An exploration of how literature informs social work in a way social sciences cannot. *British Journal of Social Work*, 21, 229-243.